

VAN DE BESTUURSTAFEL

Wetenschap en onderzoekbudgetten

Terwijl ik aan deze tekst begin, hoor ik op de radio een samenvatting van het rapport naar onderzoeksfraude door een, zeer gewaardeerde, professor aan de Tilburgse Universiteit. Een fraude die jaren duurde en waarbij de onderzoeksuitslagen gewoon werden verzonden. Onderzoeken bovendien, waarvoor grote bedragen beschikbaar werden gesteld!

Ook al weet ik natuurlijk dat het bovenstaande hoogst uitzonderlijk is, denk ik toch: "Wat een tegenstelling met het "reilen en zeilen" in onze vereniging!" Een enthousiaste werkgroep "cephalopoden" werkt jarenlang aan een overzicht van in Nederland gevonden ammonieten en andere koppotigen. Als ze dan klaar zijn en het, beslist wetenschappelijk te noemen werk, willen gaan publiceren, zijn ze voor de financiering afhankelijk van opgespaarde contributies van de leden van een amateurvereniging en, na talloze bedelbrieven aan allerlei instanties, nog enkele welwillende subsidiegevers.

Voor dit dilemma vroeg ik zondag 16 oktober 2011 aandacht bij de introductie van Staringia 13 met als titel *'Fossiele cephalopoden van Nederland'*. Een lijvig boekwerk (230 pagina's) werd op deze dag voorgesteld en uitgereikt aan een 70-tal aanwezigen. Aanwezigen die op een of andere manier – bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van materiaal uit hun verzameling – allemaal hadden meegewerkt aan het tot stand komen van dit boek. Ondanks allerlei afwijzigingen van subsidie-aanvragen hebben we als NGV toch kans gezien om deze uitgave voor elkaar te krijgen. En bovendien handhaven we het principe dat alle NGV-leden elke Staringia gratis toegestuurd krijgen. Om financieel-technische redenen doen we dat pas in 2012. In de loop van januari krijgt u deze Staringia 13, als Grondboor & Hamer 2012 nr. 1, thuisgestuurd. Iets om naar uit te kijken.

Wie deze Staringia ondertussen al wel toegestuurd heeft gekregen is NWO, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek. In de begeleidende brief riep ik NWO op, om serieus te zoeken naar mogelijkheden om in de toekomst samen met de NGV mee te denken over vorm en inhoud van dit soort onderzoeken en publicaties. Publicaties die enerzijds voldoen aan de statuten van de NGV (het wekken van belangstelling voor de geologie) en anderzijds perfect passen bij het NWO-doel (het overbrengen van kennis naar de maatschappij). En niemand zal toch durven ontkennen dat de bijna 2000 NGV-leden geen deel uitmaken van de maatschappij.

Het bestuur houdt u op de hoogte!

Waardering voor het "zand" nummer van Grondboor & Hamer

Een beetje aansluitend op het vorige onderwerp zijn de enthousiaste reacties vanuit "het veld" over de "zandspecial", het dubbelnummer van Grondboor & Hamer dat kortgeleden uitkwam. Een van die reacties wil ik u niet onthouden. In "Geonieuws", de nieuwsbrief van de KNGMG (onze geologische beroepscollega's) schreef Peter de Ruiter (voormalig KNGMG voorzitter en al jaren lid van de NGV) een enthousiast verhaal over de NGV en het dubbelnummer. Hieronder volgt de volledige tekst:

Amateurs!

"Het woord 'amateur' is afgeleid van de Latijnse god van de Liefde: Amor, vanwaar het zich heeft voortgeplant in amare, aimer, amour, amoureux en nog zo wat woorden die de Franse chansons zo lieflijk maken. 'Amateur' betekent dan ook simpelweg 'liefhebber'. 'J'en suis tres amateur' zegt de Fransman als hij ergens liefhebber van is en dat kan lekker eten, maar ook stierenvechten of postzegels verzamelen zijn. In het Nederlands heeft de betekenis van het woord 'amateur' een rare knik gekregen. Het wordt gebruikt met een zekere minachting. Als in een recensie de voorstelling amateuristisch wordt genoemd dan is dat dodelijk; amateurs zijn per definitie tweederangs, goed bedoelende klungeltjes, die we bij wijze van spreken ter aanmoediging over de bol aaien, maar die je niet helemaal serieus kunt nemen. Ik heb daar moeite mee. Zo ben ik al een ruim aantal jaren lid van de Nederlandse Geologische Vereniging, van oorsprong de vereniging van amateurgeologen. Het woord 'amateur' komt gelukkig niet meer voor in hun geschriften, maar desondanks kan niet verdoezeld worden dat de overgrote meerderheid van de NGV zich geen 'geoloog' - dat impliceert immers een academische opleiding - kan noemen. Niettemin is het een bloeiende vereniging met bijna 2000 leden. Hun jaarbijeenkomsten worden goed bezocht, een hele collegezaal vol zit dan propvol (vergelijk dat met het KNGMG waar we dik tevreden zijn met 20 niet-bestuursleden op zulke bijeenkomsten) en er worden topklasse sprekers uitgenodigd; de aansluitende markt met geologische kraampjes is een feest. Zes maal per jaar valt het verenigingstijdschrift 'Grondboor en Hamer' bij me in de bus en dat is van uitstekende kwaliteit. Zeker niet kinderachtig 'op de hurken-zittend', maar gevuld met volwassen artikelen die tot doel hebben de lezer te boeien en de fascinerende schoonheid van de Aarde, en dus van de Geologie, te illustreren en begrijpelijk te maken. En daarin slaagt het blad uitstekend. Het laatste nummer was een 'Zandspecial'. Dat lijkt saai, maar is het allerm minst. Zelden heb ik een zo klein lijkend onderwerp, zand, zo fantastisch beschreven en geïllustreerd gezien. Voor een Euro of 30,- per jaar had u er van kunnen meegenieten." (Peter de Ruiter)

Toch leuk om zoiets te lezen. En als we dan ook nog eens de medewerking van het NWO zouden kunnen krijgen!

2012

We beginnen weer aan een nieuw jaar. Met de binnen-vallende Staringia 13 hebben we in ieder geval al een goed begin. Verder staan er weer verschillende activiteiten gepland. Een interessante contactdag in maart, een leden-vergadering met excursie in mei, een drietal themadagen in januari, september en november.

Het bestuur wenst u ook privé een goed 2012 toe. En kijkend naar al die geplande activiteiten: wordt het niet eens tijd om die kennis/vriend van u ervan te overtuigen lid te worden van de NGV? Als u dan ook nog de gratis ontvangst van zo'n boekwerk als Staringia 13 kunt toezeggen, moet dat toch 'een makkie' zijn!

Joost Vermeë

RAAD VAN ADVIES

Binnen de NGV bestaat een Raad van Advies (RvA), die volgens de Statuten (art. 17) is ingesteld door de algemene vergadering. De RvA bestaat uit vertegenwoordigers van de Afdelingen en uit een aantal leden namens niet in een afdeling deelnemende leden. De RvA "staat het bestuur met raad en daad terzijde" en kan gevraagd en ongevraagd aanbevelingen en initiatiefvoorstellen doen.

Tot zover de statutaire kant. Geconstateerd mag worden dat de leden van de RvA dit jaar één keer aanleiding hebben gezien van genoemde adviesrechten gebruik te maken. Wij hebben in het voorjaar een enquête georganiseerd met vragen over prioriteiten voor de NGV. Het resultaat is aan het bestuur aangeboden en trouwens nog steeds verkrijgbaar via onderstaand adres. Als belangrijkste punt (van 10 punten) kwam naar voren het enthousiasmeren van de jeugd, verder het intensiveren van contacten tussen de landelijke NGV en de afdelingen, de voortgang omtrent officiële samenwerking met andere geologische verenigingen en aandacht werd gevraagd voor het sluiten van geologische musea.

Met het NGV bestuur is afgesproken dat de voorzitter van de RvA begin januari 2012 een gesprek zal hebben met het bestuur. Waarschijnlijk nemen ook één of meer andere leden van de RvA deel aan dat gesprek. De voorzitter van de RvA roept vooral de NGV-leden die niet in een afdeling deelnemen op om suggesties voor dat gesprek in te zenden naar onderstaand adres; graag vóór 1 januari 2012. Ook suggesties van anderen zijn welkom.

Eerder maakte ondergetekende bekend zijn voorzitterschap te willen beëindigen en riep ik gegadigden op voor die functie, hetgeen ik hierbij herhaal. In G&H 2011 nr. 3-4 heb ik een korte profielbeschrijving gegeven.

Bert Roebert, voorzitter Raad van Advies
Tel. 023-5848055, bert.roebert@hetnet.nl

MICROSCOPISCH ONDERZOEK GRANIET

Peter Venema onderzocht uit liefhebberij een slijpplaatje van Smålandgraniet. Om zijn ervaringen met anderen

te kunnen delen maakte hij hiervan een verslag in pdf-formaat van 19 pagina's met een groot aantal microfoto's. Belangstellenden kunnen het kosteloos, zonder enige verplichting, persoonlijk bij hem aanvragen, waarna het per e-mail wordt toegezonden. Het aantal aanvragen dat kan worden behandeld is echter beperkt. Het e-mailadres is: pv.agv@planet.nl Ik ontvang graag uw reactie.

Peter Venema

GEOREIZEN IN 2012

Er staat een geologisch zeer gevarieerd en prachtig reisprogramma op stapel. Daarnaast worden populaire dagexcursies als de Geologische Stadswandeling in Utrecht en Schokland natuurlijk weer herhaald. En wie weet gaan we ook weer Goudpannen.

Oman

De nieuwe bestemming Oman belooft een wel heel interessant geologisch avontuur te worden. Wiekert Visser is hoogleraar geologie in Oman en zal u meenemen langs spectaculaire ontsluitingen zelfs midden in de woestijn. Het mantelgesteente ligt hier door de botsing van de continenten voor het oprapen. Leg uw hand in het veld op de Moho, de grens tussen aardkorst en mantel! Maar ook prachtige mineralen en fossielen komt u tegen. Oman bezit grote hoeveelheden olivijn, waardoor het land voorop loopt in de plannen om met behulp van dit mineraal de CO₂-problematiek aan te pakken. Dr. Corien Hoek, tenslotte, leidt u langs de architectonische wonderen van dit gastvrije en vriendelijke land.

Costa Rica en Nicaragua

De vulkanen van Costa Rica en Nicaragua, die in een lange reeks evenwijdig aan de Pacific liggen, vormen de hoofdmoot van deze reis. We gaan al weer voor de derde maal onder leiding van Pieter Dercksen op pad. De vele verschillende landschappen komen aan bod en ook de flora en fauna van het tropisch regenwoud kunt u gaan ontdekken.

Sardinië

Ook Sardinië is een nieuwe bestemming. Met veel aandacht voor de geologie (mijnbouw en fossielen). We bezoeken het oude onderzoeksgebied van de Universiteit van Utrecht. Wijlen Dr. Paul Sondaar heeft er decennia lang geologiestudenten ingewijd in het paleontologisch onderzoek en baanbrekend werk verricht aan de ontrafeling van de merkwaardige eilandfauna uit het Pleistoceen/Holoceen. Ook gaan we naar het basaltplateau en langs kalkarenieten waar fysisch geografen van de Universiteit van Amsterdam vroeger aan gewerkt hebben. Drs. Francien Braber (oud-medewerkster van Dr. Sondaar) en Prof. Dr. Sevink (UvA) hebben hun medewerking toegezegd. De belangstelling voor deze reis is erg groot, dus de verwachting is dat het snel vol zal zijn.

Cycladen

Prof. Schuiling is een van onze meest fervente reis-begeleiders (en één van de oprichters van Georeizen). Hij wordt in 2012 80 jaar! Ter gelegenheid hiervan gaat hij nogmaals met u op stap langs de Griekse eilanden. De Cycladen zijn inmiddels een klassieke bestemming geworden voor Georeizen; metamorfe gesteenten en een

keur aan mineralen. De reisgids bevat een uitleg over al die namen, zodat elke amateur met een gerust hart met de professor mee kan.

West Canada

Volop fossielen (dinosaurussen, trilobieten en stromatolieten) en mineralen (koper-, zilver-, koolmijn) gaan we zien in West Canada. Deze reis onder leiding van drs. Rein van Enk en drs. Paul van Olm wordt ondersteund door de lokale geologen Peter Dankert en Joop Langelaar, en brengt u naar één van de prachtigste landschappen ter wereld. De combinatie van de machtige Rockies met recente glaciale verschijnselen (levende gletsjers en glaciale terrassen) is adembenemend. We gaan naar de beroemde Burgess Shales. De fossielen die hier gevonden zijn, hebben ons denken over evolutie en paleontologie grondig veranderd. Voor de mineralogisch geïnteresseerden gaan we op pad met een prospector. Maar ook Western Saloons zullen niet vergeten worden.

Namibië-Botswana

Ook hier een nieuw avontuur. Nachten in de Namibië- en Kalahari-woestijn zijn onvergetelijk. Met name in september en oktober, als daar het voorjaar begint. En wat te denken van de rode Sossusvlei-zandduinen bij zonopkomst! We gaan onder leiding van Dr. Simon Vriend, Dr. Vincent van Hinsbergen en met medewerking van Prof. Dr. Bernard Vink (een geoloog die al ruim 30 jaar in Botswana woont) voor drie weken op pad. In Landrovers, dwars door driemiljard jaar aardgeschiedenis. Dat belooft zeer spectaculair te worden.

Ga naar <http://www.georeizen.nl/> voor meer informatie en inschrijving voor een van deze prachtige bestemmingen.

Boudewijn 't Hart, secretaris Georeizen

NIEUWS VAN DE AFDELINGEN

Afdeling Zwolle e.o.

De bijeenkomsten vinden maandelijks plaats van september tot en met mei in de Eli Heimanszaal van het Ecodrome te Zwolle, Willemsvaart 19. De zaal is om 19.30 uur open en de lezingen beginnen om 20.00 uur.

Terugblik

Op 7 oktober 2011 hield Bert Roebert uit Bennekom een lezing over Egypte. Naast een geologische reis kris-kras

door Egypte ging hij in op de winning van drinkwater en zijn adviserende rol daarin.

Op 9 september 2011 hadden we voor de pauze een diapresentatie van ons eigen lid, Wim Winterman, over zandwinning De Haerst bij Zwolle. Na de pauze bekeken we de tentoonstelling in het Ecodrome van de vele vondsten die gedaan zijn bij deze zandwinning.

Afdeling Zwolle e.o.

Op 20 januari 2012 hebben we de jaarvergadering. Daarna kunnen leden een tafelpresentatie geven van geologische vondsten die zij willen laten zien, maar ook van vondsten waarvan zij nu eindelijk de naam wel eens willen weten.

Op 17 februari 2012 zal de heer W.C.P. de Vries uit Leiderdorp een lezing verzorgen met als titel: "Een aankondiging over een verhaal over fossielen".

Op 16 maart 2012 zal Prof. Dr. J.W.F. Reumer uit Rotterdam een lezing geven met als titel "Bij de konijnen af". In zijn lezing gaat het over migraties, introducties, ontplofte soorten en uiteindelijk de mens.

Nieuws uit Limburg

Attentie !!! Helaas heeft de Firma Ankerpoort besloten om mergelgroeve 't Rooth gedurende de wintermaanden niet langer open te stellen. Dit betekent, dat zaterdag 29 oktober de laatste mogelijkheid was om dit jaar de groeve te bezoeken.

Natuurlijk wordt er achter de schermen alweer gewerkt aan het programma voor volgend jaar, maar dat houden we nog even stil.

Data en nadere gegevens over de lezingen en excursies van de afdeling Limburg worden in het eerste nummer van ons tijdschrift "Sprekende Bodem" gepubliceerd of kunnen op de website van de NGV Afdeling Limburg (<http://www.geologischevereniging.nl/afdelingen/limburg/>) ingezien worden.

Afdeling Twente

- Dinsdag 17 januari 2012: jaarvergadering, na de pauze fotopresentatie "Geologie in de U.S.A." door Elles de Wit.
- Dinsdag 21 februari 2012: Lezing Peter Formanoy, amateur-paleontoloog, "Gewervelden van het Onder-Krijt".
- Dinsdag 20 maart 2012: Lezing Paul Crutzen, Nobelprijswinnaar Chemie 1995 "Het Anthropoceen". <http://www3.mpch-mainz.mpg.de/~air/anthropocene/>
- Vrijdag 13 april 2012: Bezoek aan Akzo-Nobel te Hengelo: rondleiding.
 - Dinsdag 17 april 2012: Lezing Peter van Roy, Research Unit Palaeontology Universiteit Gent, "De Fezouata Biota", o.a. een reuzegarnaal maakt hiervan deel uit. Zie: <http://www.eosmagazine.eu/home/ctl/Detail/mid/485/xmid/3542/xmfid/12.aspx>
 - Dinsdag 15 mei 2012: Slotavond, bezoek aan het geologisch streekmuseum "De IJsselvallei" te Olst.
 - Locatie lezingen: Museum Twentse Welle, het Roozendaal 11, 7523 XG Enschede. Aanvang: 19.30 uur.

600 miljoen jaar leven in Europa

Een reis langs de mooiste fossielenvindplaatsen

Boeken over de geschiedenis van het leven beginnen als regel met het ontstaan van het leven, waarna wordt beschreven hoe het zich wereldwijd heeft ontwikkeld. De opzet van dit boek is echter anders. Maar liefst 21 rijke fossielenvindplaatsen in Europa, die naar ouderdom zijn gerangschikt, worden door evenzoveel specialisten op uitvoerige en indringende wijze beschreven. De aandacht gaat niet alleen uit naar de fossielen maar ook naar de ontdekkingsgeschiedenis, de leefomstandigheden in de betreffende periode, het karakter van de omgeving, de aard van de geologische afzettingen en hun stratigrafie, het fossilisatieproces, het prepareren, conserveren en onderzoeken van de vondsten, de wetenschappelijke betekenis, de musea waar de fossielen te zien zijn en de bescherming van bedreigde locaties. Het is een hele kunst geweest om al die informatie in een boek van 254 bladzijden te persen, samen met de talrijke illustraties. Het lettertype is noodgedwongen klein gehouden.

Het is een rijke bron van informatie, maar geen gemakkelijke. Behalve de vele wetenschappelijke namen van fossielen worden zeer veel vaktermen gebruikt: geologische, geografische, zoologische, botanische, ecologische, sedimentologische enz. Een volzin met vier wetenschappelijke namen en nog eens tien verschillende vaktermen is geen uitzondering. Wie niet met zulke begrippen vertrouwd is, komt er moeilijk doorheen, vrees ik. Naslagwerken en zoekprogramma's kunnen de helpende hand bieden. Bij 'Decapoda' staat soms ter verduidelijking 'Tienpotige kreeften', maar de 'Armpotigen' heten nergens 'Brachiopoda'. Dat 'Hexapoda' ter verduidelijking 'Zespotigen' worden genoemd in plaats van 'Insecten' is gek.

De ene auteur is wel iets educatiever ingesteld dan de andere. Pas op bladzijde 150 las ik een verhelderende uiteenzetting over 'tafonomie', terwijl dit begrip al vele malen eerder aan de orde was geweest. Ook de auteur van 'Het Pleistoceen van Starunia' wist een plezierig leesbaar geheel van zijn hoofdstuk te maken. De redactie van dit boek berustte bij prof. Giovanni Pinna, die zelf de vindplaats Osteno beschreef. Zijn bijdrage is een verslag uit de eerste hand, want niet alleen ontdekte hij zelf deze locatie, hij was ook ten nauwste betrokken bij het onderzoek en de grote rol die het natuurhistorisch museum van Milaan speelde, waarvan hij directeur was.

Alle hoofdstukken hebben betrekking op beroemde locaties waarover al veel geschreven is, waaronder Bundenbach, Holzmaden, Solnhofen, Bolca en Messel. Dit blijkt ook uit de uitvoerige literatuurlijsten. Speciale boeken of artikelen beschrijven de fossielen vaak gedetailleerder dan in deze opzet mogelijk was.

Als voorbeeld noem ik 'Die Tierwelt des Solnhofener Schiefers' door O. Kuhn (Neue Brehm Bücherei 318, 1971) en het artikel van Hans Steur in 'Grondboor en Hamer' (1993: 97-104) over de fossiele planten uit het Devoon van de Rhynie Chert. Nergens zag ik eerder echter zoveel informatie over de Ediacara-fauna van Europa als in dit boek. Meestal gaat de aandacht uit naar vondsten uit Australië of Canada. In 'De Geschiedenis van het Leven' (deel 1) door J.F. Geys staat bijvoorbeeld slechts één tekening van een fossiel uit Charnwood Forest in Engeland.

Geen enkele auteur heeft zich beperkt tot de meest spectaculaire vondsten. Kleine ongewervelde dieren en onopvallende plantenresten krijgen eveneens de aandacht die hun toekomt.

Het totaal overziend, kom ik tot de conclusie dat niet alle perioden uit de aardgeschiedenis aan bod zijn gekomen. Zo ontbreken het Siluur, het Boven-Carboon en het Perm. Ook mochten niet alle landen meedoen. Dat Nederland als onbeduidend landje ontbreekt, ondanks de Sint Pietersberg, is niet zo vreemd, maar zouden er nergens in Rusland belangrijke locaties zijn? De Ediacara-fauna bij de Witte Zee wordt slechts terloops vermeld. Verder had een hoofdstuk over barnsteen in het Oostzeegebied naar mijn mening niet mogen ontbreken, gelet op het enorme belang voor de kennis van fossiele insecten.

'Een reis langs de mooiste fossielenvindplaatsen' moeten we niet te letterlijk opvatten. Wie de vindplaatsen werkelijk zou afreizen, zou op veel plaatsen weinig moois te zien krijgen of geen toegang krijgen tot de locatie. Je kunt beter de musea bezoeken waar de fossielen zijn tentoongesteld, zoals Teylers Museum in Haarlem of het Senckenberg Museum in Frankfurt - om een beetje in de buurt te blijven - en je daar vergapen aan de prachtige fossielen.

Het boek is aantrekkelijk uitgevoerd, met veel foto's, tekeningen, instructieve kaartjes en schema's. Sommige foto's hadden echter scherper kunnen zijn. Ook aan de tekst is veel zorg besteed, hoewel mijn oog viel op enkele foutjes, bijvoorbeeld tufiet in plaats van tuffiet, en *Pleurosaurus golfussi* in plaats van *goldfussi*. Erger vind ik dat waterwantsen, o.a. Iberonepa, voor watervlooien worden uitgemaakt.

Dit is geen boek om te lenen, maar om zelf aan te schaffen. Voor de gedreven (amateur-)paleontoloog is het een waardevolle, belangrijke, eigentijdse aanwinst.

Titel: 600 miljoen jaar leven in Europa
Giovanni Pinna (redacteur), i.s.m. European Palaeontological Association
Hardcover, 254 pagina's
Verkoopprijs € 24,50
ISBN 9789085713562
Uitgever: Veen Magazines, oktober 2011 (Deel 111 van de Wetenschappelijke Bibliotheek; Natuurwetenschap en Techniek)